

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ОДЕСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ**

Кафедра ФІНАНСІВ
(найменування кафедри)

РЕФЕРАТ
кваліфікаційної роботи
на здобуття освітнього ступеня бакалавра
зі спеціальності 07072 «Фінанси, банківська справа та страхування»
за освітньою програмою Податкова та митна справа
на тему: **«Податки як основа формування доходів місцевих
бюджетів»**

Виконавець:

студентка 47/1 групи ЦЗВФН

Федоренко Тетяна Дмитрівна

(прізвище, ім'я, по батькові)

/підпис/

Науковий керівник:

д.е.н., професор

(науковий ступінь, вчене звання)

Волохова Ірина Семенівна

(прізвище, ім'я, по батькові)

/підпис/

ОДЕСА-2024

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність. Дослідження особливостей формування місцевих бюджетів податковими надходженнями залишається актуальним завдяки цілої низки факторів. Податкові надходження є основним джерелом фінансування для місцевих органів влади та органів самоврядування. Зміни в податковому законодавстві часто впливають на механізми збору податків на місцевому рівні. Їх вивчення допомагає розуміти наслідки таких змін та розробляти стратегії для їх впровадження на місцевому рівні. Також розуміння та аналіз тенденцій у формуванні цих надходжень дозволяє забезпечити фінансову стійкість та розвиток місцевих громад. Дослідження допомагають визначити ефективні способи збору податків на місцевому рівні та підвищити ефективність податкової системи для максимізації надходжень без негативного впливу на бізнес та економічний розвиток. І це тому, що ефективна система місцевого оподаткування може стимулювати розвиток бізнесу та економічну активність на місцевому рівні через раціональне використання податкових інструментів.

Також дослідження місцевого оподаткування дозволяють оцінити вплив податкової політики на соціальну рівність та справедливість, враховуючи можливості оподаткування для різних соціальних груп.

Кожна місцевість має свої унікальні економічні умови та потенціал для збору податків. Їхнє розкриття надасть можливість адаптувати податкову політику до конкретних умов кожного регіону. Одночасно, зміни в економічних, соціальних та політичних умовах вимагають постійної адаптації систем місцевого оподаткування. Дослідження дозволяють виявляти ці зміни та розробляти відповідні стратегії для адаптації податкової політики.

Сучасні глобальні виклики, такі як цифрова трансформація, вимагають нових підходів до оподаткування. Аналіз особливостей місцевого

оподаткування може виявити можливості для використання податкових інструментів у вирішенні цих викликів.

Отже, дослідження особливостей формування місцевих бюджетів податковими надходженнями, механізмів місцевого оподаткування є актуальними для розвитку ефективної та стійкої фінансової системи на місцевому рівні. Воно створює умови для ефективного управління місцевими фінансами та стимулювання розвитку місцевих громад у сучасних умовах.

Мета кваліфікаційної роботи. Метою цієї кваліфікаційної роботи є визначення сутності податків, принципів податкового формування місцевих бюджетів, з'ясування ролі податків у формуванні місцевих бюджетів України та розвинутих держав світу, та, на підставі цього, вироблення практичних пропозицій щодо зростання доходів місцевих бюджетів України за рахунок податкових надходжень.

Поставлена мета кваліфікаційної роботи бакалавра визначила *завдання*, які були вирішені. Серед них:

- визначити сутність та функції податків;
- виокремити принципи формування місцевих бюджетів за рахунок податкових надходжень;
- розкрити особливості справляння основних податків, що зараховуються до місцевих бюджетів в Україні;
- проаналізувати податкові надходження місцевих бюджетів України;
- визначити фіскальну ефективність місцевих податків і зборів;
- дослідити досвід формування бюджету Одеської міської територіальної громади за рахунок податкових надходжень;
- розглянути зарубіжний досвід податкового формування місцевих бюджетів та виокремити можливості його імплементації у вітчизняну практику;

- розробити шляхи збільшення доходів місцевих бюджетів в Україні за рахунок податкових надходжень.

Об'єктом дослідження є відносини держави та суб'єктів господарювання з приводу сплати податків, що формують місцеві бюджети України.

Предметом дослідження є податки як основа формування доходів місцевих бюджетів.

Методи дослідження. При написанні були використані наступні *методи дослідження*: історичного та логічного щодо сутності та функції податків, загальних принципів оподаткування, принципів місцевого оподаткування; діалектичний метод наукового пізнання, метод порівняння при аналізі вітчизняного і зарубіжного досвідів місцевого оподаткування. Також був використаний метод графічного представлення даних, аналізу і синтезу під час дослідження аналітичних даних.

Інформаційна база. Теоретизацію дослідження проведено згідно Конституції України, Податкового кодексу України, Бюджетного кодексу України, Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні», Європейської Хартії «Про місцеве самоврядування», інших законодавчих і нормативних документів органів державної влади, рішень міської Ради Одеської міської територіальної громади. Використано підручники з місцевих фінансів, податкової системи, монографії та наукові статті з питань формування місцевих бюджетів за рахунок податкових надходжень. Використано аналітичні матеріали органів державної влади та місцевого самоврядування України та інших розвинутих країн світу.

Обсяг та структура роботи. Структура кваліфікаційної роботи бакалавра включає: вступ, три розділи, висновки, список використаних джерел та додатки. Обсяг роботи 81 аркуш, 9 таблиць, 18 рисунків, 2 додатка на 2 аркушах.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

у першому розділі «ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ОПОДАТКУВАННЯ» розглянута економічна сутність податків, їхні функції, економічна думка з приводу оподаткування. Досліджені принципи формування місцевих бюджетів за рахунок податкових надходжень. Розглянуті особливості управління основних податків, що зараховуються до місцевих бюджетів в Україні;

у другому розділі «ПРАГМАТИКА ФОРМУВАННЯ ПОДАТКОВИХ НАДХОДЖЕНЬ МІСЦЕВИХ БЮДЖЕТІВ УКРАЇНИ» проаналізована динаміка податкових надходжень місцевих бюджетів України. Досліджена фіскальна ефективність місцевих податків і зборів: податку на майно, єдиного податку, збору за місця для паркування транспортних засобів, туристичного збору. Досліджений досвід формування бюджету Одеської міської територіальної громади за рахунок податкових надходжень;

у третьому розділі «НАПРЯМИ ПІДВИЩЕННЯ РОЛІ ПОДАТКІВ У ФОРМУВАННІ МІСЦЕВИХ БЮДЖЕТІВ УКРАЇНИ» проведено дослідження зарубіжного досвіду формування місцевих бюджетів. Розглянуті можливості його імплементації у вітчизняну практику оподаткування. Розроблені пропозиції збільшення доходів місцевих бюджетів України за рахунок податкових надходжень.

ВИСНОВКИ

У роботі були визначені сутність податків, їхні функції, принципи податкового формування місцевих бюджетів, з'ясовані ролі податків у формуванні місцевих бюджетів України та розвинутих держав світу, та, на підставі цього, вироблено практичні пропозиції щодо зростання доходів місцевих бюджетів України за рахунок податкових надходжень.

Під час дослідження прагматики формування доходів місцевих бюджетів України було встановлено, що податкові доходи є важливим джерелом їхнього наповнення. У 2023 році до місцевих бюджетів надійшло 434,5 млрд. грн. податкових надходжень. Це найбільший обсяг надходження податків усіх видів за останні роки. Аналіз виконання прогностичних показників податкових надходжень протягом 2019 – 2023 років показує постійне, крім 2020 року, перевиконання плану.

За рахунок податкових надходжень в Україні переважно формуються доходи Державного бюджету. У 2018 році цей показник сягав 77,8% усіх сплачених податків. Така висока централізація податкових надходжень у Державному бюджеті країни свідчить про обмежені податкові повноваження органів місцевого самоврядування. Лише у 2022 році до місцевих бюджетів надійшло 29,3% загального обсягу податків. Такі зміни викликані скоріше перекосами в економічних відносинах і не свідчить про посилення децентралізаційних змін.

Обсяг податкових надходжень місцевих бюджетів України відносно ВВП у 2017 – 2023 роках був досить стабільним. Найбільшою частка податкових надходжень була у 2019 році – 6,8%. Це на 0,1 процентних пункти нижче рівня 2017 року та на 0,8 відсоткових пункти вище рівня наступного року. У 2022 році за умов скорочення реального ВВП на 30,4%, а номінального – на 4,9%, сума податкових платежів зросла. Відповідно

питома вага податкових надходжень місцевих бюджетів відносно ВВП збільшилася до 7,6%. У 2023 році показник залишився на рівні 7,5% ВВП.

Структура доходів місцевих бюджетів України за 2017 – 2023 роки свідчить, що частка податкових надходжень у 2022 році сягала 70,9 %. Це найбільший показник за 2017 – 2023 роки. У 2017 році питома вага податкових надходжень була невисокою - 41,1%, у 2018 році вона майже не змінилася. У 2019 році частка збільшилася на 7,0 процентних пункти у порівнянні із попереднім роком. У 2023 році частка податкових надходжень зменшилася до 66,5%.

Податок на доходи фізичних осіб займає відіграє значну роль у податкових надходженнях місцевих бюджетів України, і ця роль з року в рік збільшується. Так, у 2022 році ми змогли побачити максимальну питому вагу цього податку – 69,2%, а це на 8,0 процентних пункти більше показника 2021 року, а також аналогічного показника 2019 року. Найменшу частку ПДФО формував у податкових надходженнях місцевих бюджетів – 55,1% у 2017 році. Відповідно, упродовж 2017 – 2023 років несуттєво коливалася питома вага місцевих податків та зборів. Лише у 2022 році розмір її був мінімальним внаслідок припинення чи повного завершення підприємницької діяльності великої кількості осіб. У 2023 році ситуація покращилася у бік зростання частки місцевих податків та зборів у податкових надходженнях місцевих бюджетів.

Дослідження динаміки надходження ПДФО до місцевих бюджетів показало поступове зростання його сплат. Відповідно, ми спрогнозували, що у 2024 році до місцевих бюджетів надійде 313,2 млрд. грн. податку на доходи фізичних осіб. Стосовно надходження до місцевих бюджетів України ПДФО відносно розмірів номінального ВВП, у 2017 – 2021 році цей показник проявляв стабільність. Максимального значення, як і стосовно загальних обсягів податкових надходжень місцевих бюджетів відносно ВВП, він набув у 2019 році – 4,2%. У 2022 та 2023 роках надходження ПДФО зросли, порівняно із попередніми роками.

Місцеві податки є важливим джерелом наповнення місцевих бюджетів. І це справедливо для будь якої країни. Вони створюють можливості для

органів місцевого самоврядування вирішувати проблеми місцевого значення. Ми з'ясували такі можливості для місцевої влади України, і переконалися, що обсяг надходження місцевих податків постійно зростає. Так, у 2023 році до місцевих бюджетів було сплачено 100,0 млрд. грн., що на 18,6% більше показника 2022 року. Подібні тенденції надходжень місцевих податків і зборів простежуються і відносно рівня номінального ВВП. З метою прогнозування надходжень місцевих податків та зборів до місцевих бюджетів побудовано нами трендову модель. За нашими даними, у 2024 році до місцевих бюджетів України прогнозовано має бути сплачено 109,54 млрд. грн. місцевих податків та зборів.

Майже за весь період, до 2021 року та у 2023 році, план надходжень місцевих податків та зборів був перевиконаний: у 2019 році – на 4,0%, у 2020 році - на 1,1% та у 2021 році – на 3,5%. Лише у 2022 році план недовиконаний на 8,1%, у результаті органи місцевого самоврядування недотримали 7,4 млрд. грн. до своїх бюджетів.

Не всі місцеві податки та збори мають однакове фіскальне значення для місцевих бюджетів. У 2018 році податок на майно сягав 51,3% усього обсягу місцевих податків та зборів. У 2023 році його питома вага скоротилася до 43,8% переважним чином через зменшення темпів зростання надходжень плати за землю.

Результати виконання доходної частини бюджету Одеської міської територіальної громади за 2023 рік свідчать, що до бюджету надійшло податкових надходжень у розмірі 75,9% загальних доходів цього місцевого бюджету. Порівняно із попереднім роком частка податкових надходжень скоротилася на 4 процентні пункти. Відповідно, найбільшу питому вагу в податкових надходженнях, як і загалом по місцевих бюджетах України, займає ПДФО. До 2022 року частка його становила 62,6%. У 2022 році вона склала 63,3% податкових надходжень бюджету Одеської міської територіальної громади. У 2023 році питома вага ПДФО суттєво зменшилася – до 47,4%. Щодо місцевих податків та зборів, у 2023 році було сплачено

3061,6 млн. грн., надходження порівняно із попереднім роком зросли на 475 млн. грн.

Ми зробили свій прогноз за трендовою моделлю надходження місцевих податків та зборів до бюджету Одеської міської територіальної громади. За нашими розрахунками до бюджету Одеської міської територіальної громади має у 2024 році надійти 3208,2 млн. грн. місцевих податків та зборів.

Аналіз формування місцевих бюджетів України та бюджету Одеської міської територіальної громади за рахунок податкових надходжень, а також дослідження зарубіжного досвіду дозволили нам зробити висновки про необхідність подальшого підвищення ролі податків у формуванні доходів місцевих бюджетів. За результатами дослідження нами розроблена ціла низка пропозицій загального характеру та стосовно окремих податків.

Запропоновані шляхи реформування дозволять наповнити місцеві бюджети податками та сприятимуть посиленню фінансової автономії органів місцевого самоврядування.

АНОТАЦІЯ

Федоренко Т.Д. «Податки як основа формування доходів місцевих бюджетів»

Кваліфікаційна робота на здобуття освітнього ступеня бакалавра зі спеціальності «07072 Фінанси, банківська справа та страхування»

(шифр та назва спеціальності)

за освітньою програмою «Податкова та митна справа».

(назва освітньої програми)

Одеський національний економічний університет. – Одеса, 2024.

У роботі розглядається економічна сутність податків, їхні функції, економічна думка з приводу оподаткування. Досліджені принципи формування місцевих бюджетів за рахунок податкових надходжень. Розглянуті особливості справляння основних податків, що зараховуються до місцевих бюджетів в Україні. Проаналізована динаміка податкових надходжень місцевих бюджетів України. Досліджена фіскальна ефективність місцевих податків і зборів. Досліджений досвід формування бюджету Одеської міської територіальної громади за рахунок податкових надходжень. Проведено дослідження зарубіжного досвіду формування місцевих бюджетів. Розглянуті можливості його імплементації у вітчизняну практику оподаткування. Розроблені пропозиції збільшення доходів місцевих бюджетів України за рахунок податкових надходжень.

Запропоновано: збільшити частку місцевих податків у доходах місцевих бюджетів, включити до складу місцевих податків податок на доходи фізичних осіб, розширити перелік місцевих податків та зборів, розширити базу оподаткування місцевими податками та зборами.

Ключові слова: податки, збори, доходи місцевих бюджетів, податкові надходження, місцеві бюджети, місцеві податки та збори.

ANNOTATION

Fedorenko T.D. «Taxes as a basis for the formation of revenues of local budgets»

Qualification work for obtaining a bachelor's degree in the specialty "07072 Finance, banking and insurance"

(code and name of specialty)

under the educational program "Tax and Customs Affairs".

(name of educational program)

Odesa National University of Economics. - Odesa, 2024.

The work examines the economic essence of taxes, their functions, economic opinion on taxation. The principles of formation of local budgets at the expense of tax revenues have been studied. The peculiarities of the payment of the main taxes, which are included in the local budgets in Ukraine, are considered. The dynamics of tax revenues of local budgets of Ukraine are analyzed. The fiscal efficiency of local taxes and fees has been studied. The studied experience of budget formation of the Odesa urban territorial community at the expense of tax revenues. A study of foreign experience in the formation of local budgets was conducted. Possibilities of its implementation in domestic taxation practice are considered. Proposals have been developed to increase the income of local budgets of Ukraine at the expense of tax revenues.

It is proposed: to increase the share of local taxes in the revenues of local budgets, to include in the composition of local taxes the tax on the income of individuals, to expand the list of local taxes and fees, to expand the tax base for local taxes and fees.

Key words: taxes, fees, revenues of local budgets, tax revenues, local budgets, local taxes and fees.